

Тютюнник Ю.М., к.е.н., доцент

Тютюнник С.В., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ

Рівень ділової активності підприємства у сфері розрахунково-платіжних відносин характеризується дебіторською і кредиторською заборгованостями, їх величиною та якістю, що має суттєвий вплив на фінансовий стан підприємства. Дебіторська і кредиторська заборгованості виникають у результаті розрахунків підприємства з покупцями та замовниками, постачальниками та підрядниками, податковою та фінансовою службами, органами соціального страхування, працівниками, підзвітними особами тощо. За економічним змістом дебіторська заборгованість розглядається як вилучені на певний період із господарської діяльності, а кредиторська заборгованість – як залучені у господарську діяльність підприємства оборотні кошти.

Послідовність аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей включає такі етапи [4, с. 320, 327]:

1) оцінювання величини, структури та динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей за видами з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу;

2) дослідження структури дебіторської заборгованості за строками непогашення та кредиторської заборгованості за термінами виникнення;

3) комплексне оцінювання дебіторської та кредиторської заборгованостей за системою відносних показників;

4) порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей;

5) обґрунтування заходів, спрямованих на вдосконалення системи управління дебіторською та кредиторською заборгованостями.

Важливим напрямом аналізу є дослідження дебіторської та кредиторської заборгованостей у взаємозв'язку. Для проведення такого аналізу складається розрахунковий баланс, в якому порівнюються за видами та в цілому суми дебіторської (розміщення активів) та кредиторської (джерела формування капіталу) заборгованостей. У результаті порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей визначається один із видів сальдо [4, с. 333]:

- дебетове (активне) сальдо, тобто перевищення загальної суми дебіторської заборгованості над поточної кредиторської заборгованості – свідчить про те, що частина оборотних активів вилучена з господарської діяльності підприємства і перебуває в обороті дебіторів;

- кредитове (пасивне) сальдо, тобто перевищення загальної суми кредиторської заборгованості над сумою дебіторської заборгованості – характеризує залучення підприємством у господарську діяльність коштів юридичних і фізичних осіб.

Для проведення порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» пропонується наступна форма аналітичної таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей
(станом на кінець року), тис. грн**

Вид заборгованості	Поточна дебіторська заборгованість	Поточна кредиторська заборгованість	Перевищення заборгованості	
			дебіторської (активне сальдо)	кредиторської (пасивне сальдо)
За продукцію, товари, роботи, послуги				
За розрахунками з бюджетом				
За розрахунками зі страхування				
За виданими (одержаними) авансами				
Із внутрішніх розрахунків				
Інша заборгованість				
Усього				

Під час формулювання висновків мають на увазі, що значне перевищення дебіторської заборгованості, особливо за товари, роботи, послуги, свідчить про безпроцентне кредитування інших підприємств, що стає причиною фінансових труднощів самого підприємства. Суттєве ж перевищення кредиторської заборгованості також негативно характеризує діяльність підприємства, свідчить про напруженість його фінансового стану і платіжних зобов'язань.

Оскільки дебіторська заборгованість є частиною активів, а кредиторська заборгованість – частиною пасивів балансу, то управління розрахунками і заходи поліпшення їхнього стану, що включають, відповідно, управління дебіторською і кредиторською заборгованостями, є складовою менеджменту оборотних активів та оптимізації структури капіталу підприємства [6, с. 277].

У результаті вивчення літературних джерел узагальнено заходи, що дозволяють зміцнити розрахунково-платіжну дисципліну з погляду управління дебіторською та кредиторською заборгованостями [1, 2, 3, 5]:

- здійснення постійного контролю рахунків дебіторів і кредиторів, оцінювання реального стану дебіторської та кредиторської заборгованостей, у тому числі по відстрочених (прострочених) заборгованостях;
- орієнтація на більшу кількість ділових партнерів з метою зменшення ризику несплати одним чи кількома великими покупцями;
- своєчасний моніторинг співвідношення товарної дебіторської та кредиторської заборгованостей: значне перевищення першої загрожує фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових джерел фінансування;
- застосування способів надання знижок при достроковій сплаті, водночас не надання відстрочки платежу без ретельної перевірки фінансового стану покупця;
- страхування коштів у розрахунках від збитків через безнадійні борги;
- продаж рахунків дебіторів факторинговим компаніям.

Про ефективність розрахунково-платіжних відносин підприємства свідчить приблизна рівновага між величинами і динамікою дебіторської та кредиторської заборгованостей, що є однією з важливих позитивних характеристик структури балансу та майнового стану суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Гаджа Т. В. Аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи її вирішення / Т. В. Гаджа // Економічні науки. – 2012. – № 9. – С. 46-47.
2. Карчова Н. В. Аналіз дебіторської заборгованості як інструмент підвищення ефективності аудиту / Н. В. Карчова // Управління розвитком. – 2011. – № 9 (99). – С. 52-53.
3. Сливка Я. В. Бухгалтерський облік і аналіз операцій за розрахунками з покупцями та замовниками : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Я. В. Сливка. – Житомир : Житомирський державний технологічний університет, 2012. – 21 с.
4. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. – Полтава : ПДАА, 2016. – 432 с.
5. Ценклер Н. І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку / Н. І. Ценклер, П. Б. Кватирка // Вісник Хмельницького університету. – 2010. – № 29. – С. 87-90.
6. Яструбський М. Я. Дебіторська та кредиторська заборгованість / М. Я. Яструбський // Науковий вісник НЛТУ. – 2011. – № 21.4. – С. 276-281.